

latinamerikai (medellini) püspöki konferencia zárülésén, a konferencia püspök-elnökeinek hozzájárulásával, a protestáns megfigyelők nagyrésze is szentáldozáshoz járult, azaz intercommuniót végzett. Sok európai és amerikai keresztény fiatal kifejezetten az eucharisztikus asztalközösséget tekinti előbbrevalónak, az ezirányú előírásokon nem egyszer túlteszti magát, a teológiai párbeszédet pedig csigalassúsággal vádolja, és a türelemre intő szavakat egyre kevésbé tekinti magára nézve kötelezőnek. Úgy tűnik, mintha az ökumenikus élet löktetése gyorsabban haladna magánál az ökumenikus párbeszédnél . . .

M e g j e g y z é s . Cikkünk átfutási ideje alatt jelent meg a Teológiai kiskönyvtár sorozatában Békés Gellértnek az ökumenizmusról szóló füzeté. Ott a hangsúly inkább a szervezeti és teológiai kérdéseken van, míg a fenti cikk inkább az egységkeresés történelmi és lélektani eredőit vizsgálja. A szerző részletes bibliográfiáját helyszükében mellőzzük: az érdeklődő a tkk füzetében megtalálja.

Megemlékezésül az 1976. dec. 8-án elhunyt neves német teológusra és szentírásfordítóra, az ökuméné egyik nagy úttörőjére, Otto Karrerre, itt közöljük az ő meghatározását az ökumenikus teológiáról: „Nem hitvallásilag semleges vagy hitvallásokon felülmelkedő szemléletmód, hanem a kétoldalú álláspontok tárgyilagos megismerésén és méltatásán nyugvó teológiai szemlélet. Tudatára ébreszt az egyházi egység elemeinek, amelyek a szakadásban is megmaradtak, csak a felekezeti viták elföldték őket, és ezeket épp oly komolyan akarja venni, mint a tényleges ellentéteket. Így kívánja lelkiismeretes vizsgálat alá venni a történelmi és még a jelenben is meglévő ellentéteket, becsületesen fáradozva az egységben való kiteljesedésért.” (Szerk.)

Békési István

AUGUSTIN BEA, A KERESZTÉNY EGYSÉG APOSTOLA

Egy meghívó és egy behívó

1968. nov. 16-án, a kora hajnali órákban halt meg Rómában. 87 éves volt. Már a kora reggeli órákban siratták kicsi német szülőfalujában a harangok. A pápa is már hat órákor megkapta a hírt. A hűséges szerzetes, a derék pap, az egység fáradhatatlan munkása — hazament. Megkapta a nagy behívót.

Azon a napon kellett volna az oxfordi egyetemen megjelennie. A leg-híresebb angol és anglikán egyetem akarta díszdoktorrá avatni hittudományból a katolikus egyház jezsuita bíborosát. De mikor VI. Pál pápa nov. 14-én meglátogatta a klinikán, mikor megölelte a derék munkatársat és még egyszer együtt imádkoztak az egységért, már világos volt, hogy az öreg, megfáradt szervezet nem tud megbirkózni a tudógyulladással.

Még János pápa nevezte ki bíborosnak. 78 éves volt akkor Bea professzor. De János pápa nem tartotta öregnek a fontos és újszerű feladatra. Végére ő maga is éppen 78 éves volt, mikor pápává választották, „átmeneti pápává”.

Ma már bizonyos: mindkét döntés gondviselészerű volt. Az Egyházat vezérlő Lélek műve.

Változatos és eredményekben gazdag út állott akkor már Bea mögött. De szép és egyenes, már addig is „nagy út”.

A bölcsőtől Rómáig

Nem ritka a német rendtartomány tagjai között a nemesi származást eláruló „von” vagy „zu” a név előtt. Karl Bea és Maria Merk családjában hiába keresünk ilyen ősöket. A kis badeni falu, Riedböhringen templomában most büszke örömmel mutogatják nagy fiuk síremlékét. A szülői ház még ma is áll, diákkora óta alig változott. Hat nemzedékre visszamenőleg ismerjük a családfáját. Hasonló nevű őséről, Augustról olvassuk a halottak anyakönyvében 1735-ből: „Istenfélő ember volt, közel 80 éves, 1655 táján született.” Munkás, napszámos ősök után következett édesapja, aki már polgár volt, és foglalkozására asztalosmester.

Egyetlen gyermek volt. Az elemi után Konstanzban végezte a középiskolát. „Osztályunkba különböző vallású diákok jártak. Mégis jól megértettük egymást, és összhangban dolgoztunk. Már akkor kezdtem megérteni, hogy lehet a saját hitemhez hűségben a más hitvalláshoz tartozók felé nemcsak hűvös tiszteletet tanúsítani, de igazán nagyrabecsülni őket és őszintén szeretni is.” 1900 őszétől három szemesztert végzett a freiburgi egyetemen mint a szeminárium növendéke. 1902 áprilisában belépett a Jézustársaságba. 1912. aug. 25-én szentelte pappá a német származású bombayi missziós érsek, Hermann Jüngers. 1913-ban egy félévig keleti nyelveket tanult a berlini egyetemen. 1914—17 között az aacheni rendházban előljáró. Igen tevékeny a háborúba behívott rendtársak és hozzátartozóik érdekében. 1917 után a hollandiai rendi főiskolán, Valkenburgban öszövétségi exegézist tanít és a tanulmányi ügyek vezetője. Ott tette le ünnepélyes fogadalma is 1918-ban. 1921 augusztusában kinevezték az újonnan felállított önálló délnémet provincia tartományfőnökének, így Münchenbe került. 1924-től római biblikus tanár a Gergely-egyetemen, majd 1930 után a Biblikus Intézet rektora. 1959-ben bíboros, 1960-tól az Egységtitkárság elnöke haláláig.

Az előkészület

Maga is hálával állapította meg, mennyire „minden összeműködött” az életében, hogy mikor a pápa odaállítja az Egységtitkárság élére, készen legyen a nagy feladatra. Bea szentírástudósnak készült, és pusztán ebben a minőségében is nevet szerzett volna. De tudományos munkája és tanárkodása legalább ugyanennyire előkészület is volt. A Zsinaton a Szentírás középontba került, és ez döntően befolyásolta — éspedig kedvező irányban — az ott levő megfigyelőket és vendégeket is. Az ET vezetőjeként pedig gyakran olyan protestáns körökkel, személyekkel került össze, akikkel már ismerősek voltak biblikus vonalról. Mint biblikus professzor kapta az első meghívást

luteránus német megbeszélésre, jártak hozzá protestáns szakemberek, kutatók és tudósok. Mint a Biblikum rektora, ásatásokat vezetett a Szentföldön, oda ment tanulmányutakra hallgatóival. Így került el a híres Szent Katalin kolostorba is, ortodox szerzetesek közé. Mikor XII. Pius döntő jelentőségű enciklikája megjelent a katolikus szentírásstudósok nagy örömeire, az új szellem bizalmat élesztett a protestánsok körében is. Mindenki tudta, ki volt a pápa fő munkatársa. Az a fontos kapcsolat, amely olyan közel vitte őt a pápához — gyóntatója volt és közeli segítője — szintén a Biblia vonalán kezdődött. A pápa halála utáni szép megemlékezésében maga Bea mondta el, hogy mint fiatal provinciálist Pacelli nuncius gyakran konzultálta Münchenben szentírási kérdésekben. Münchenben különben sokat tárgyalt Bea látása: meglátogatta a német missziókat a gyarmatok önállósulása után, látta az afrikai katolikus élet problémáit, Japánban egy távoli nagy kultúra és régi nagy vallás kérdéseit láthatta közelről . . .

Német volta is segítette a későbbi szerepben. Maga mondta, hogy „a szakadás Németországban kezdődött, itt kell az egység munkáját is elsősorban folytatnunk.” Nagyobb megértéssel kezeli az elszakadt testvérek ügyét az, akinek ez a kérdés otthonról fájó és égető ügy. Német alapossága, tág szellemi háttere mind-mind hozzájárult az életmű kialakulásához.

Az életmű: 1) Divino afflante Spiritu

Augustin Bea az Egyháznak azok közé a hű gyermekei közé tartozik, akiknek megadott, hogy nemcsak őszintén szerethetik az Egyházat, hanem nagyot is tehetnek szolgálatában. Nagyot tett először is a szentírásstudomány javára. E munkájának megkoronázása a „Divino afflante Spiritu” biblikus enciklika megszületése volt, ez a döntő pápai szó és iránymutatás. Enélkül aligha jöhetett volna létre a biblikus alapokon mozgó zsinati tanítás és a keresztény párbeszéd.

Nem indult „forradalmi” biblikus módján. Azoknak nagyon beborult akoriban a katolikus és a római égbolt. Még nagyon frissek voltak a modernizmus emlékei, szinte megszállottan félték tőle. (Bea első papi éveiben tették indexre Prohászkt.) Azzal kezdte, hogy nyelveket tanult, kutatót, egyetmást közzétettek ő vagy munkatársai a Biblica és az Orientalia folyóirat hasábjain. Később is nagy ereje volt, hogy tudott várni, elébe dolgozva a jövőnek és nem a mai megkötöttség miatt keseregve vagy lázadozva. Várt, mikor XI. Pius kétszer is visszavetette a tervet, hogy a zsolttárokat újra kellene fordítani. De mikor XII. Pius megadta a megbízást, teljes erővel láttak neki a munkának. Nyitott szemmel kísérte a protestáns bibliakutatás eredményeit, kereste és megtalálta velük a kapcsolatot.

Volt diákja és később tanártársa a Biblikumon, P. Zerwick írja:

Az enciklika megszületésében P. Bea és a domonkos P. Vosté (aki akkor a Biblikus Bizottság titkára volt) döntő módon és mértékadóan vett részt. A szelleme, a magja félreérthetetlenül Beáé. Az enciklika még a második világháború idején jelent meg, 1943-ban. Valami egészen új dolog volt: frontátörés

az egyházi dokumentumok egész területén. A szokásos aggodalmaskodás, veszéylektől óvó figyelmeztetés helyett szívélyes, sürgető felhívás:

tudományosan tanulmányozzuk a Szentírást;

használjunk fel mindent, amit a modern tudományok bármí téren, főleg a régiségtan, a nyelvtudományok, a történelemkutatás és az irodalmi kritika vonalán adni tudnak.

Alapvető, hogy ne csak azt kutassuk, mit mondanak az Írás szavai önmagukban, inkább azt, mit akart a régi szerző mondani ezekkel a szavakkal, akkori kultúrájuk, nyelvhasználatuk és lelki alkaturuk szerint. Ezzel kihúzták a talajt a régi eljárásról, amely olyan könnyen a biblia szövszerinti értelmezésének mondta magát, éspedig döntő módon. Öröm és lelkesedés fogadta az enciklikát egyik oldalról; súlyos aggodalom és ellenkezés másfelől. Ez volt a hatása. De az irány haladt félreérthetetlen világossággal előre. Alapgondolatai ott állnak ma nagyon is világosan az olyan dokumentumokban, mint a Dei Verbum, főleg annak 12. pontjában, ahol az irodalmi formákról és a 19-ben, ahol az evangéliumok történelmiségéről van szó. A bizottságok előkészítő munkálataiban elsősorban Bea kardinális volt az, aki közbelépett.

Az életmű: 2) A Zsinaton

A II. Vatikáni Zsinat lefolyásában a teológusok vitathatatlan érdeme, hogy a teológiai anyag készen állt, a kutatások eredményei summázva. Hiszen a püspökök elsősorban nem szakemberek, hanem építők, szervezők, pástorok. — Bea bíboros nemcsak a felszólalások számát tekintve volt rekorder a Zsinat idején. Maga és az ET nevében 23-szor szólalt fel. Az utóbbi képviselésében négy nagy beszámolót tartott. Mint zsinati atya is széles skálán hallatta hangját, a missziók kérdéséről a tömegkommunikációs eszközökig. Különösen fontosnak minősítették a liturgia, az egyház és a kinyilatkoztatás kérdéséhez való hozzászólásait. Munkája az előkészítő bizottságokban sokszor döntő jellegűnek bizonyult. Míkor a „Dei Verbum” konstitúció bizottsága kátyuba jutott, Ottaviani mellé Beát nevezte ki XXIII. János pápa.

Meglepő, milyen bizalommal fogadták püspöktársai, ha szentírási kérdésben mondott valamit. Ismerjük a megjegyzést, hogy a megfigyelők a Zsinat lelkiismeretének nevezték. „En, aki a zsinat minden gyűlésén ott voltam — írja róla Roger Schutz — felmérhettem, mekkora volt a szerepe. Személye sokak számára volt iránymutató, és nemcsak ökumenikus kérdésekben.”

Az életmű: 3) A keresztény egység munkája

a) A feladat

1960. jún. 6-án János pápa értesítette, hogy egy sajátos munkacsoportot hívott életbe. „Ennek az lesz a feladata, hogy akik keresztényeknek mondják magukat, de nincsenek közösségben az apostoli székkel, jobban követhessék a Zsinat munkáját és könnyebben megtalálják az utat az óhajtott egység felé.” Ennek az Egységítőkárságnak lett ő a moderátora (vezetője).

Bea azonnal meghívta megfigyelőnek a német luteránusokat, akikkel már kapcsolatai voltak, de más keresztényeket is. Mindenki az ő fáradhatatlan

odaadását és bátor következetességét látta nemcsak a meghívás kiharcolásában, de még inkább zsinati szerepük biztosításában. Az első ülészakon 49 megfigyelő volt ott. A végsőn már 103. Különleges helyet kaptak, egészen közel a pápai oltárhoz. És nemcsak láthattak és hallgathattak, de az ET keretében szólhattak is. Ez mindenkit meglepett. Alighogy megnyílt a zsinat, a megfigyelőket már fogadta is a pápa. Új légkör volt kialakulóban. A különböző dokumentumok megfogalmazásánál Beának és a titkárságnak a feladata volt, hogy az ökumenikus vonatkozásokra figyeljenek. Mind több és szorosabb lett személyes kapcsolatuk a megfigyelőkkel.

Jól tudta azt is, hogy ami a Zsinat előtt és alatt történt, az csak a kezdet. A titkárság munkája a Zsinat után is „rendkívül nagy és sokoldalú munkásság volt . . . széles körben, széles skálán, annyi nehézség közepette is nagy reményekre jogosító” vállalkozás (VI. Pál pápa 1967. ápr. 28-án a titkárság fogadásakor).

A Zsinat után Bea lett az egység „utazó apostola”. Előadásaival, írásaival építette tovább a művet. A légkör a Zsinaton alakult ki. De igazán „katolikus”, azaz területileg is egyetemes jelentőségű az ő nyomán lett. Ezt a munkásságát koronázta meg a canterbury érsek és a konstantinápolyi pátriárka római látogatása, a Szentatya szentföldi útja és a Kelet-Nyugat közötti anatómák visszavonása.

Az öreg bíborosnak valósággal szárnyai nőttek. Már 1960-ban megjárta München, Milano, Ferrara mellett New Yorkot is. 1961-ben újabb olasz körút után a fontos svájci út. Fribourg-ban az egyetem szenátorává választották. 1962-ben Párizs és Oxford mellett (ekkor járt Ramsey érseknél) főleg német egyetemeken szerepel. 1963 elején Dániában jár, majd ismét Amerikában. 1964 tavaszán Köln, Milánó, Madrid; május 13-án Fatimában kéri a kb. háromnegyed milliós tömeg imáját az egységért, június elején Bostonban van, majd újra előadássorozat Németországban; szept. 26-28. között Patraszba viszi vissza Szent András ereklyéit, itt találkozik az athéni ortodox érsekkel is. 1965-ben három fontos útját kell megemlítenünk: febr. 18-án az ET vezetőjeként hivatalos látogatás Genfben, az Egyházak Világtanácsánál; ápr. 2-án a pápa levelét viszi az ökumenikus pátriárkának Konstantinápolyba (az első hivatalos látogatás a 11. sz. óta!), a hó végén pedig Philadelphióban a „testvériség” díját kapja meg. Visszajövet meglátogatja Ramsey érseket.

Mekkora utak, még repülővel is! És mekkora megerőltetés, fáradtság egy 80 éves embernek, aki élete nagyrésztét mégis csak egy rendben, tanulmányi ház fegyelmében, napirendjében, „rutinmunkában” töltötte! De milyen gyümölcsöző látogatások! Annak idején azt mondták az orvosok, hogy halála lesz a Rómába helyezés. 44 év után „halt bele”.

b) Protestáns testvérek véleménye

Hogy mit tett személyileg és az ET útján, azok a leghivatottabbak elmondani, akiknek a másik oldalról hasonló szerepet, a közelebbi hozás és megkérdés kiépítését adta az Isten.

Az Egyházak Világtanácsának főtákará, W. A. Visser't Hooft írja: „Még közzé sem tették megbízatását, értesített: alakul egy egységtákarás, és megkérdezte, hajlandó lennék-e vele egy első megbeszélésre.” Rejtetten találkoztak, Milánóban. „Nagy szeretettel fogadott. Mélységes hálával mondhatom, nem valami 'diplomáciai' megbeszélés lett ebből. Nem: úgy beszélgettünk, ahogy ilyen ügyekben keresztényeknek szabad és kell is beszélőniük. Mindjárt az volt a benyomásom: akivel tárgyalok, igen bölcs és jó ember.” „Amit az ember nála talált, szerencsés keveréke volt az óvatosságnak és a tetterőnek. Tudott várni. De mikor meggyőződött, hogy itt az idő a következő lépés megtételére, akkor bátran ment előre.” (1961-ben még ki kellett harcolnia, hogy a katolikus egyház az EVT közgyűlésére, Újdelhibe őt hivatalos megfigyelőt küldjön. Hét év múlva Uppsalába már 15 ment, s P. Tucci és Barbara Ward fel is szólalt.)

„Nincs olyan részlege a katolikus világnak, amely ne lenne hálára kötelezve Bea bíboros felé, szent egyénisége és a keresztény egység érdekében kifejtett próféta szerepe miatt” — méltatta Ramsey canterbury érsek, az anglikán egyház feje. „Mindig szeretettel és hálával gondolok rá. Négyszáz év után ő volt az első bíboros, aki betette a lábát a Lambeth-palotába.” Különösen három vonást emelt ki jellemében: nagyon szerette a Szentírást; felfogása az volt, hogy az egységtörekvés és az életszentség kéz a kézben együtt haladjanak; és nyílt ember volt.

Döntő része volt abban is, hogy az ortodox egyházakkal javult a légkör, és a látható eredmények is bekövetkeztek. Ezek a világsajtó és a közvélemény számára szenzációsabb híryanag lettek, mint a többi ökumenikus eredmény. Pedig itt kellett csak bizakodó remény és csüggedetlen kitartás! Az első meghívást a Pánortodox Zsinat még visszautasította. Később megjelentek a zsinaton, de aránylag kis képviseléttel. Hosszú és nehéz volt az út még Athenagorász pátriárka római látogatásáig. Azért volt olyan megindító a jelenet, amikor VI. Pál és a pátriárka bemutatották egymásnak kíséretüket. A pápai csoportban Bea volt az utolsó. Athenagorász újra meg újra kitérte karját, hogy átölelje. Végül is a pápa mosolyogva egyik kezét a pátriárka, másikat a bíboros vállára tette. Azt akarta ezzel jelezni, hogy ez a pillanat elsősorban az ő érdeme. A jelenlevők lelkes ünneplése világosan mutatta: megértették.

Ő volt a nemkeresztény vallásokról szóló dekrétum „keresztapja” is. „A Gondviselés embere volt; minden erejéből közreműködött azon, hogy a katolikus egyházat a zsidósággal szemben a kiengesztelődés útjára vigye, s ezt a törekvést az egyházban sikerre is vitte” (Elchinger püspök).

Az ember

Legtöbb méltatója szóvá tette: annyira eltűnt a feladat és a munka mögött, hogy belső küzdelmeiről, harcairól, csalódásairól alig tudunk valamit.

Mosolyát, nyugalmát, másokat meghallgatni kész jóindulatát hamar észrevették, akik közelebb álltak hozzá, együtt dolgozhattak vele. „Mint rendtárs, a legszebb példát mutatta a közösségi életben — írja róla egy külföldön élő magyar rendtársam. — Négy éves vele való együttélésem alatt csak épülni tudtam viselkedésén, szívélyes, tapintatos, jóságos és bölcs mivoltán. A kiegyensúlyozottság mintaképe volt. Velem szemben annyira jóindulatú, hogy valóságos meccénásomnak tekintettem. Biblikus irodalmi tevékenységemet még mint bíboros is nagy figyelemmel kísérte. Rövid leveleimre — hogy idejét kíméljem! — hosszan válaszolt, főképp ha véleménykülönbség állt fönn kettőnk közt.”

Pedig nem volt valami lágy jellem. Inkább racionális, következetes, sőt akaratos fajta. Rugalmasan, bölcsen, de szívósan harcolt azért, amit igaznak és helyesnek tartott. Jellemző esetet mond el erre a híres erkölcssteológus, P. Häring. Még a Zsinat előtti időkben, amikor csak remélgették, hogy lesznek változások a liturgia terén, megkérte, járjon közben a pápánál a népnyelvi mise érdekében. Át is adta a mise német fordítását. De abban elővigyázatosságból még szó sem volt a kánon népnyelven való imádkozásáról. Bea nem tartotta ezt jónak. Ha valami tanít és prédikál és mint Isten szava szól a mise szövegében, akkor az éppen a kánon. Különben mikor sok év után először járt szülőfalujában és ott igen fejlett „népi liturgia”-kísérlettel találkozott, az annyira megkapta, hogy megígérte, szót emel a pápánál az ügy érdekében. Mindenekelőtt a nagyhét utolsó három napjára vonatkozólag. Alig pár éven belül valóság lett a vágyból és ígéretből.

A „Divino afflante” enciklika Bea fogalmazásában Msgr. Baccihoz került, aki feladata szerint „latinosította”. Bea visszajavította, mondván: mi is tudunk valamit latinul, s nem akarjuk olyan klasszikus nyelven írni, amelyet sokféleképpen lehet értelmezni. Aztán kiegyeztek valahogy.

Tanítványai egybehangozón állítják: Bea professzornál jobb tanárt nem ismertek. „Utolérhetetlen volt didaktikai művészetében. Kristálytisza előadásmenete versengett állításainak és ítéleteinek megalapozottságával. Amit mondott, az mindig az Egyház tanításához való hű ragaszkodás tükröképe volt. Sohasem törekedett „eredetiségre”. Rektori kiválóságára jellemző, hogy 19 éven át állt a pápai intézet élén. Nagy elfoglaltsága ellenére is mindig volt ideje, hogy a gépiességen túlmenően foglalkozzék a hozzá fordulókkal. Alaposságára vall, hogy a föltett kérdéseknek utánanézett a szakkönyvekben, úgy válaszolt. Mikor a tanév megkezdődött, ő szokta útbaigazítani az első éveseket. Mindenekelőtt pápai felhatalmazás alapján a Bibliikum minden hallgatójának fölmentést adott az indexen levő könyvek olvasására. Elmagyarázta a könyvtár használatát. „Különösen egy könyvre vigyázzanak — mondta —, P. Lagrange Genezis-kommentárjára, mert abból csak ez az egy példány van. Én mentettem meg a zúzdából.” (Ami igen bátor tett volt akkoriban.) Nagyszerűen tudta tanítványait, munkatársait foglalkoztatni. De azt is tudták, hogy nem lehet vele kukoricázni. Az egyik páter földrajzot tanított a

biblikumon, s a hallgatók 60 %-a megbukott. Bea szólt neki, hogy ez nem mehet így: vagy rosszul tanít, vagy rosszul vizsgáztat. A következő félévben ugyanaz volt az eredmény. Bea szó nélkül vette a kalapját, elment a rendfőnökhöz, és onnan visszatérve azt mondta a páternek: azonnal csomagoljon. Két hét múlva ő maga levizsgáztatta a hallgatókat, és a következő szemeszterben már ő tanította a földrajzot, — élvezetesen, érdekesen ezt az unalmas tárgyat is. Minden óráján látszott komoly felkészülése. Igaz, előadásai előtt már két órával ki volt téve ajtajára az „occupato” (foglalt, nem ér rá), ha tizedszer adta is le ugyanazt. Azt mondta, ilyenkor nem azt vizsgálja, mit mondjon, hanem a hogyan-t.

A nyíltság, mások felé való nyitottság és a legjobb értelemben vett hagyománytisztélet sajátos egysége jellemezte. Bölcs várnitűdásáról már szóltunk. Valaki egyszer elmondta neki, hogy több kérdésben nem ért egyet a biblikus bizottság döntésével. Mint tanár hogyan tanítsa ezeket? Válasza ez volt: „Amíg nem tudja bebizonyítani a saját véleményét, addig csak tanítsa a régit.”

Lelkinaplóját olvasva még többre becsüli az ember pontosságát, lelki ismeretességét. Az a Bea, akinek annyi dolga volt, hogy a rossz nyelvek szerint ahhoz, hogy valakire öt percet szánjon, vagy püspöknek vagy protésztánsnak kellett lennie az illetőnek, minden évben nyolc teljes napot szánt lelkigyakorlatra és havonként tartott rekollekciót. Mindig ugyanazokat a jófelteteleket tette és ugyanazokról a hibákról vádolta magát: „Nem vagyok elég rendszeres a munkámban.” Mert amit valaki fontosnak tart, abban a legkisebb hibát is észreveszi.

Élő hite és eleven, meleg kapcsolata Urával: ez volt a gyökér, amelyből magatartása fakadt, ahonnét erejét kapta. „Mennél nagyobbak a nehézségek, annál inkább hegyeket is megmozgató hittel kell a keresztényeknek Krisztus imájával egyesülniök. A Főpap imája ez, abszolút hatékonyságú könyörgés. Az Úr szavára kell emlékeznünk. Emberileg lehetetlennek látszhatik, de nem az Isten részére: mert minden lehetséges az Isten kegyelmével” — mondta 1961-ben egy tévéinterjúban az egység művéről.

Aranymiséjére készülve, lelkigyakorlatos jegyzeteiben így nyílvánul meg eucharisztikus lelkülete: „Pappászentelésem napja egyetlen nagy vágyam beteljesülése volt. Ennek a lelkületnek kell tovább élnie életem minden napján, amit még ad az Úr. A napi szentmise legyen napjaim középpontja. Alapos gonddal kell előkészülnöm, nagy összeszedettséggel, áhítattal és pontossággal végezni, jó hálaadással zárnom. Minden új reggel arra emlékeztet, hogy nekem is ‚szent, tiszta és szeplőtelen áldozattá’ kell lennem. Minden egyes átváltoztatás jelezze, hogy lelkületben és gondolatvilágomban Krisztusba kell átalakulnom.”

Szép jellemvonása volt a meleg kegyelet és hála. Szülőfaluját gyakran meglátogatta. Szeretett ott bérálni, szívesen elbeszélgetett az egyszerű emberekkel. A még ma is meglévő szülői házban minden alkalommal pár

pillanatig egyedül akart maradni. Ott is akart megpihenni családjá mellett, földije között. Nagy hálaival köszönte meg végrendeletében, amit a Jézus-társaságtól kapott. Négy nagy pápával került élete során szorosabb kapcsolatba. Fiúi tisztelet, diszkréció és az Egyház ügyében mindig szolgálni kész odaadás jellemezte itt magatartását.

Mint kisfiúnak, egyik első emléke volt, mikor édesapja a templomba vitte és a kórusról figyelte a papot az oltárnál. Megjegyezte, milyen szép, hogy a pap mindenkit megáld. Attól kezdve az volt a vágya, hogy ő is áldhassa az embereket. Maga sem merete volna gondolni, hogy annyi ember számára lesz áldás az élete. Mert egyértelműen ezt mondotta mindenki róla, mikor munkáját befejezte. „Jósága volt az alappillér, amire mindannyian, katolikusok, ortodoxok és protestánsok, az íránta való bizalmunkat építettük. Jósága és szeretete legyen a példa arra, hogyan hozhat bennünket közelebb a Biblia iránti szeretet.” (Cullmann)

És a teljes egység, amelyért Krisztus imádkozott az utolsó vacsorán? „Ma az egységmozgalom nem látszik annak, ami pár éve volt: akkor rohanó folyamhoz hasonlított, amely százados gátakat és zsilipeket ragadott magával, most széles, nyugodt folyammá lett, de nem kevésbé hatalmas. Szélesebbé, mélyebbé vált. Mindannyiunk feladata, hogy ez így is menjen tovább, napról napra. Álljunk ott törhetetlen hűséggel — szóban és tettben — Krisztus mellett, egyházunk mellett, testvéreink mellett, hűen felelősségünkhöz a világban és a világréért.” (1967) „Ha az Egyház minden tagja, kivétel nélkül, imával és igazi keresztény élettel beleáll a munkába, akkor valóban közelebb jutunk az egység nagy céljához, és belesegítünk abba, hogy előkészítsük az órát, amelyet csak Isten ismer: amikor minden megkeresztelt, az egy hit és a közös szeretet egységében, tanúságot tesz Krisztus mellett: hogy a világ elhiggye, hogy Őt az Atya küldte.” (1968)

MÁRIA — EGY KOZOLONK

Feltűnés nélkül él Mária húsvét után állandóan az apostolok között. Nem szóvivő, de nem is jelentéktelen mellékalak. Női jelleget hozott a korai egyházba. És még egyet: a tisztaság sugárzását.

Kérdzők, hevesek, elgondolkodók, csodálkozó, vonakodók ... ilyen sokféle az apostolok csapata. Ilyen sokféle maradt az Egyház is mindig. És mindebbe mindig beletartozott a máriás elem is: az alázat, az engedelmeskedés, bár gyakran érthetetlen kíváncsalmakkal állunk szemben. Krisztus szavainak hűséges megőrzése mindaddig, amíg teljesebben nem mennek, mélyebbre látás a pusztá külső síkernél ...

Mindegyik tanítvány: a heves, a gondolkodó, az aggályos, a vonakodó, mind állandóan Máriától tanult. Az Egyház mindig megtartotta középpontjában Máriát, és ő is tőle tanult.

Azt tanulta Máriától, hogy feltétel nélkül, női odaadással kövesse Isten akaratát. Minden kereszténynek, az egész Egyháznak mindig újból tanulnia kell ezt tőle.